

Metodika hodnotenia dopadov implementácie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja (PHSR KSK) na roky 2016 až 2022 prostredníctvom indexu regionálnej identity (IRI)

Účelom materiálu je stanovenie rámcovej metodiky pre zostavenie a hodnotenie dopadov implementácie PHSR KSK 2016 – 2022 (PHSR) prostredníctvom kompozitného ukazovateľa, Indexu regionálnej identity (IRI).

IRI je v PHSR zaradený ako indikátor dopadu. Rozdiel medzi indikátormi výstupov a výsledkov a indikátormi dopadu je najmä v tom, že pri indikátoroch dopadu sa pri hodnotení prínosov realizovaných opatrení sleduje dlhší časový odstup. Indikátory dopadu sú legitímne prezentované ako indikátory vzťahujúce sa na následky dlhodobejšieho charakteru.

Kľúčovým dopadom, ktorý sleduje PHSR je zvýšenie regionálnej identity u obyvateľov Košického kraja, ktorá by mala slúžiť ako jeden z kľúčových motivačných predpokladov pre ich vyššiu aktivizáciu, angažovanosť a participáciu na endogénnych rozvojových procesoch v regióne (spoločenská súdržnosť, služba verejnosti), vrátane uvedomenia si spoluzodpovednosti za kvalitu spoločenských procesov. Z toho dôvodu obsahuje predložený materiál niekoľko základných a vzájomne súvisiacich častí súvisiacich s vymedzením regionálnej identity a meraním kvantitatívnej a kvalitatívnej časti IRI.

1. Regionálna identita – vymedzenie a základná charakteristika

Definícia pojmu regionálna identita pre účely merania IRI:

– **regionálna identita je permanentne sa vyvíjajúci sociálny proces zameraný na aplikáciu hodnôt v spoločenskom živote**

Pojem **identita** pochádza z latinčiny a znamená zhodnosť, totožnosť. Identita je vlastnosť toho, čo je identické, t. j. zhodné (totožné v jedinečnosti, rovnaké), i keď môže byť rozličným spôsobom vnímané alebo nazývané.

Pod pojmom **regionálna identita** väčšinou chápeme vzťah k určitému územnému celku, v rámci ktorého sa určitá entita integruje na základe jednotlivých geografických, sociálnych, ekonomických či kultúrnych znakov, pričom pod pojmom región môže ísť ako o neformálne ohraničenie, tak aj o prítomnosť formálnych hraníc. Región tak predstavuje priestor, v rámci ktorého dochádza k integrácii spoločenského povedomia, čiže treba zdôrazniť skôr **sociálnu dimenziu** než fyzickú rovinu tohto procesu. Jednotlivec sa potom môže identifikovať s regiónom napríklad na základe vlastenectva, národnej hrdosti, kultúrnych tradícií či spoločnej histórii. Budovanie regionálnej identity si vyžaduje cieľavedomý prístup. Spravidla sa buduje zdola nahor, avšak vyžaduje si aj podporu zhora. Nenahraditeľným predpokladom budovania regionálnej identity je kategória dôvery, ktorú je možné vytvoriť na báze opakovanej pozitívnej skúsenosti.

V rámci cielenej podpory regionálnej identity je dôležité vysporiadať sa s **globalizačnými trendmi**, ktoré často marginalizujú národnostné, hospodárske a rasové odlišnosti jednotlivých suverénnych štátov. V porovnaní s tým sa **regionalizácia** usiluje o zvýšenie právomoci suverénnych štátov (krajov, obcí,...) a o ich prevahu nad právomocami medzinárodných spoločenstiev a inštitúcií. Napriek uvedeným odlišnostiam možno u globalizácie i regionalizácie nájsť niektoré spoločné znaky. Cieľom oboch smerov je totiž zlepšenie kvality života ľudí presadzovaním určitých hodnotových systémov. Jedným z proklamovaných cieľov globalizácie je vo všetkých krajinách vytvoriť dobré podmienky pre život, s dôrazom na demokratický politický systém a na dodržiavanie ľudských práv. Cieľom regionalizácie by malo byť zvýšenie spoločenskej súdržnosti, zníženie chudoby a nerovnosti,

zlepšenie kvality života, sociálnej infraštruktúry a ekologickej ohľaduplnosti na vymedzenom území. Môžeme teda povedať, že cieľom oboch smerov je zlepšenie kvality života ľudí presadzovaním určitých hodnotových systémov. Z toho opäť vyplýva, že tu ide skôr o sociálny než materiálny (ekonomický) konštrukt.

Rovnako pri regionálnej identite nepostačuje hovoriť napríklad o prírodných, či technických atribútoch, ale sa predpokladá existencia nositeľa schopného sa identifikovať s daným regiónom, ktorý dokáže spomenutú regionálnu identitu rozpoznať, stotožniť sa s ňou a zaujať k nej pozitívny postoj. To si vyžaduje zohľadniť ľudský faktor, čím v konečnom dôsledku ide opäť o sociálny konštrukt, ktorý umožňuje jednotlivcovi lepšiu orientáciu v spoločnosti a dopomáha k jeho uvedomeniu si svojho miesta v rámci spoločenských väzieb. Rovnako si je treba uvedomiť, že regionálna identita predstavuje dynamickú kategóriu, čo znamená, že jej konkrétnu podobu je možné ovplyvňovať aktívnymi postojmi zainteresovaných subjektov, preto o nej hovoríme ako o sociálnom procese, permanentne sa vyvíjajúcom a to pod vplyvom jednotlivcov či inštitúcií.

S prihliadnutím na všetky tieto uvedené skutočnosti sme pristúpili k formulovaniu nasledovnej definície regionálnej identity pre naše potreby. Regionálnu identitu v uvedenom zmysle teda chápeme ako **permanentne sa vyvíjajúci sociálny proces zameraný na aplikáciu hodnôt v spoločenskom živote.**

Tu si je potrebné uvedomiť, že súčasné problémy, ktoré so sebou prináša globalizácia, ako hlavný smer rozvoja súčasnej vyspelej spoločnosti, si vo zvýšenej miere vyžadujú potrebu ľudskej spolupatričnosti, porozumenia, partnerstva a solidarity. V tejto súvislosti sa stáva aktuálnou potreba hľadania nového normatívneho rámca, novej politickej vízie, ktorá by umožňovala, aby tvorcovia politiky zahrnuli do svojich programov a vízií **starostlivosť**, ako súčasť systému hodnôt. Tento systém by potom zahrňoval nielen rovnosť a spravodlivosť, ale aj také hodnoty, ktoré sú úzko previazané s pojmom starostlivosti, ako je **pozornosť**, **zodpovednosť** a **spolucítenie**. Začlenenie týchto hodnôt by mohlo viesť k odlišnému druhu politického konania, ako je preferované v súčasnej modernej spoločnosti, založenej na princípoch individualizmu.

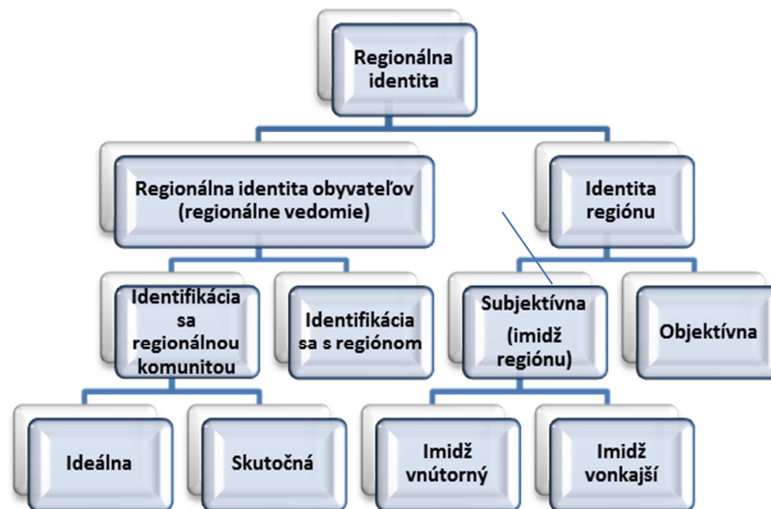
Zároveň si je treba uvedomiť, že súčasná starostlivosť, ktorá sa predtým uskutočňovala v domácnostiach, sa stále viac presúva do sveta mimo domácností, teda z privátnej do verejnej sféry, na kolektívne a komerčné služby napr. v prípade mimoškolskej dennej starostlivosti, starostlivosti o chorých, starých rodičov a príbuzných, atď. Najmä vo svete zdravotníctva je tento trend zvlášť výrazný, smerom k významnému posunu od liečby k starostlivosti, čo súvisí napr. s nárastom chronických ochorení, s nárastom dĺžky života, dlhšej fyzickej aktivity, a vyžaduje si nové spôsoby myslenia o kvalite života (napr. aktívne starnutie). Uvedomenie si regionálnej identity umožňuje vyprofilovanie pocitu spolupatričnosti s daným regiónom zo strany jednotlivcov, čo sa prejavuje aj vo zvýšenom záujme o participáciu na správe vecí verejných a naopak, participácia na správe vecí verejných umožňuje posilňovať regionálnu identitu. Práve preto nezastupiteľnú úlohu pri budovaní regionálnej identity hrá aj **podpora rozvoja občianskej spoločnosti**, kde sú ľudia povzbudzovaní k tomu, aby si sami vybrali zo širokého spektra aktivít a v procese verejnej diskusie si sami formulovali svoje potreby. Úloha politických činiteľov je potom aktívne (počúvať a) reagovať na tie potreby a požiadavky, ktoré sú relevantné pre inštitucionálnu prax.

1.1. Skúmanie regionálnej identity

Regionálna identita predstavuje aj väzbu človeka na miesto, kde žije a realizuje svoje každodenné potreby. Ide teda aj o **hodnotový vzťah k územiu**, o neutrálne, pozitívne či negatívne stotožnenie sa so sociálnou komunitou na určitom území. Poskytuje istú informáciu o spôsobe života obyvateľov, o ich postojoch, názoroch a hodnotách. Tie sa totiž odrážajú v

myšlienkach a vnímaní človeka a následne majú istý vplyv na jeho konanie. Silná regionálna identita môže byť nástrojom na dosiahnutie **vyššej aktivizácie a participácie obyvateľov daného regiónu** na jeho rozvojových procesoch. Vytvorenie kladného hodnotového vzťahu k územiю by sa malo prejavíť v prebratí istej **zodpovednosti za miesto, kde človek žije**.

Pre skúmanie a meranie regionálnej identity je dôležité jej vymedzenie z hľadiska **faktorov**, u ktorých možno predpokladať, že majú na jej formovanie a posilňovanie vplyv. Nemenej dôležité je definovanie ďalších **prínosov a dopadov**, ktoré by cez posilnenú regionálnu identitu (v súlade s cieľmi PHSR) mali byť dosiahnuté. Podmienenosť regionálnej identity spočíva v analýze vzťahu spoločenských procesov v sídle a priestore, v ktorom spoločenské procesy prebiehajú.

Obr. 1 Regionálna identita

Zdroj: Paasi, 1986, In: Bucher- Kunáková, 2010

Pre jasnejšie vymedzenie ako postupovať v skúmaní regionálnej identity môže byť inšpiratívny koncept Paasiho (1986), ktorý vníma regionálnu identitu ako identitu zloženú z:

- **Regionálnej identity jednotlivca** – vzťah obyvateľa k regiónu, jeho postoje, skúsenosti, miera zapojenia v sociálnych sieťach, hodnoty ako dôvera, zodpovednosť a pod. Identifikovať sa s regiónom znamená schopnosť človeka **cítiť spolupatričnosť s komunitou**, inštitúciami, územím, uvedomiť si odlišnosti a jedinečnosti od iných území, stotožniť sa s istými spoločenskými hodnotami, čo môže determinovať jeho následné aktivity v území.
- **Regionálna kolektívna identita – (regionálne vedomie)** – ako súhrn atribútov podobnosti a totožnosti medzi obyvateľmi regiónu, zdieľanie spoločných znakov a symbolov, spoločný kultúrny odkaz, ciele, ambície a pod. Ide o akúsi kolektívnu pamäť a sociálne interakcie v území.
- **Identita regiónu** – ako imidž regiónu, ako istá ucelená predstava subjektívnych a objektívnych predstáv o danom regióne jeho obyvateľmi ako aj jeho obraz navonok.

1.2. Meranie regionálnej identity

K meraniu a skúmaniu regionálnej identity je možné pristúpiť viacerými prístupmi, väčšina autorov sa však zhoduje, že ju nemožno hodnotiť len na základe sekundárnych a kvantitatívnych dát a odporúča sa aj realizácia istého typu empirického zisťovania (Paasi, 1986, Repaská a kol, 2015, Bucher – Kunáková, 2010, Chromý- Semian-Kučera, 2014). Je to najmä z dôvodu, že pri vymedzovaní regionálnej identity ide predovšetkým o vzťahové

a hodnotové kategórie. Empiricky získané údaje je vhodné doplniť o súvisiace objektívne faktografické dáta z hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti (príp. aj iné). Možno sa teda prikloniť ku kombinácii **kvantitatívneho a kvalitatívneho zisťovania**.

Zjednodušenie možno povedať, že regionálna identita vyjadruje aj istú nezameniteľnosť, zhodnosť, harmóniu v správaní sa obyvateľov na danom území v istom čase. Kľúčovou súčasťou formovania jej podoby je potom **iniciatíva jednotlivcov, ich postoje, názory a hodnoty, ich migračné tendencie, sociálno-demografické charakteristiky obyvateľstva, imidž regiónu, jeho história, osídlenie regiónu, jeho poloha, kvalita inštitúcií a verejnej infraštruktúry (vzdelávacej, technickej, sociálnej, informačnej a pod.), podmienky na realizáciu, životná úroveň, stupeň urbanizácie, úroveň ekonomického rozvoja, pracovné príležitosti, regionálna kultúra a médiá a pod.** a súhrn týchto rôznorodých kategórií a faktorov môže tvoriť jadro merania a hodnotenia stavu regionálnej identity. Uvedené ukazovatele predstavujú základnú databázu, z ktorých možno vychádzať pri tvorbe kompozitného ukazovateľa.

Na základe vyššie uvedených skutočností sa hodnotenie dopadov implementácie špecifických cieľov PHSR v posilňovaní regionálnej identity bude vykonávať cez:

- kvantitatívne indikátory kumulované v jednej časti IRI
 - výsledky kvalitatívneho dotazníkového prieskumu kumulované v druhej časti IRI.
- Výsledky oboch častí následne určia hodnotu kompozitného ukazovateľa IRI za príslušné obdobie.

1.2.1. Limity merania regionálnej identity

K metodologickým a interpretačným problémom a rizikám v skúmaní regionálnej identity možno zaradiť:

- identifikáciu faktorov, ktoré posilňujú regionálnu identitu a je možné u nich predpokladať jasnú kauzálnu súvislosť. PHSR je koncipovaný na predpoklade, že realizáciou naplánovaných aktivít dôjde k posilneniu regionálnej identity. Je však problematické odmerať a určiť jednoznačnú kauzálnu súvislosť medzi uskutočnenými opatreniami a skutočnými prínosom pre podporu regionálnej identity.
- identifikáciu prínosov, ktoré sú dopadom silnejšej regionálnej identity (napr. miera participácie, úroveň sociálneho kapitálu, znížená miera migrácie a pod.). Tieto dopady možno vnímať skôr ako sekundárne účinky, nakoľko práve cez silnejšiu identifikáciu sa s regiónom by sa obyvatelia mali aktívnejšie podieľať na jeho rozvoji. Opatrenia navrhované v PHSR majú vytvárať nevyhnutné predpoklady a podmienky, aby k tomu došlo.
- hľadanie podobností a hľadanie odlišností v identite regiónu – vyhranenie sa dovnútra a vonok, riadená tvorba imidžu regiónu a pod.,
- skutočnosť, že regionálna identita je komplexným fenoménom, na ktorý vplýva množstvo faktorov a ktorý je meniaci sa v čase,
- na území cieľového regiónu – Košického kraja sa nachádzajú ďalšie subregióny (kultúrno-historické, prirodzené a pod.), je dôležité vysporiadať sa s touto skutočnosťou,
- vzhľadom na podmienky a proces kreovania regionálnej úrovne samosprávy v SR, súčasné globalizačné tendencie a pod. je možné predpokladať nízku úroveň regionálnej identity (teraz ako bázickú hodnotu), čo je tiež potrebné pri interpretácii výsledkov zasadiť do širšieho kontextu,
- iné.

2. Index regionálnej identity

2.1. Indikátory na výpočet IRI – kvantitatívne zisťovanie

Kvantitatívne indikátory na výpočet IRI boli stanovené v rámci troch základných oblastí rozvoja PHSR KSK 2016 – 2022 – hospodárskej, sociálnej a environmentálnej. V rámci týchto troch oblastí sú v uvedenom dokumente stanovené nasledovné strategické a špecifické ciele, ku ktorým boli následne navrhnuté indikátory na ich kvantitatívne meranie (viď Tabuľka č. 1).

A. Hospodárska oblasť (váha 25%)

1. zastavenie vytlačania pracovnej sily z trhu práce:
 - 1.1. IT sektor
 - 1.2. znalostná ekonomika
 - 1.3. kreatívny priemysel
 - 1.4. logistický priemysel
 - 1.5. cestovný ruch
2. rozvoj vidieka
 - 2.1. miestne distribučné a spracovateľské siete
3. alternatívy pre pracovnú silu vytlačenú z trhu práce
 - 3.1. rozvoj komunitného spôsobu života

B. Sociálna oblasť (váha 50%)

4. budovanie občianskej spoločnosti
 - 4.1. spoločenská zodpovednosť podnikania
 - 4.2. združovanie a vznik záujmových skupín
5. ochrana sociálnych ľudských práv
 - 5.1. skvalitňovanie sociálnych služieb
 - 5.2. zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva
 - 5.3. skvalitnenie systému vzdelávania
 - 5.4. riadená migrácia
 - 5.5. nájomné bývanie
6. rozvoj dobrovoľníctva
 - 6.1. Regionálne centrum dobrovoľníctva
 - 6.2. budovanie infraštruktúry dobrovoľníctva
(budovanie linky dôvery, vydávanie vlastného periodika)
7. rozvoj kultúrneho dedičstva
 - 7.1. zachovanie kultúrneho dedičstva

C. Environmentálna oblasť (váha 25%)

8. rozvoj prírodného dedičstva
 - 8.1. technická a sociálna infraštruktúra:
 - 8.2. kvalita povrchových a podzemných vôd
 - 8.3. kvalita ovzdušia a obnoviteľné zdroje energie
 - 8.4. materiálové zhodnocovanie odpadov
 - 8.5. uchovanie, ochrana a zveľaďovanie prírodného dedičstva

Tabuľka č. 1 – Zoznam indikátorov podľa jednotlivých oblastí

Indikátory	Merná jednotka	Zdroj
HOSPODÁRSKA OBLASŤ		
miera zamestnanosti vo veku 20 - 64 rokov (A)	%	ŠÚ SR - VZPS
miera evidovanej nezamestnanosti (A)	%	ÚPSVaR SR
podiel uchádzačov o zamestnanie v evidencii nad 24 mesiacov (A)	%	ÚPSVaR SR
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví informácií a komunikácií (J) (1.1)	počet	ŠÚ SR
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví odborných, vedeckých a technických činností (M) (1.2)	počet	ŠÚ SR
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví informácií a komunikácií (J) a tvorivých a umeleckých činností (R) (1.3)	počet	ŠÚ SR
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví dopravy a skladovania (H) (1.4)	počet	ŠÚ SR
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví ubytovacích a stravovacích služieb (I) a činnosti cestovných agentúr (N) (1.5)	počet	ŠÚ SR
počet novovytvorených pracovných miest v miestnych distribučných a spracovateľských sieťach (2.1)	počet	ŠÚ SR
počet členov (pracovníkov) novovzniknutých družstiev (3.1)	počet	VÚC
SOCIÁLNA OBLASŤ		
priemerná hrubá nominálna mesačná mzda zamestnanca (B)	Eur	ŠÚ SR
miera rizika chudoby - 60% medián (B)	%	ŠÚ SR
priemerný disponibilný ekvivalentný príjem domácnosti (B)	Eur/mesiac	ŠÚ SR
počet firiem zapojených do CSR (4.1)	počet	VÚC
počet novovytvorených záujmových skupín (4.2)	počet	VÚC
podiel prijímateľov sociálnych služieb v kraji na 1000 obyvateľov kraja	%	MPSVaR SR
stredná dĺžka života pri narodení u mužov (priemer za posledné 3 roky) (5.2)	roky	ŠÚ SR
stredná dĺžka života pri narodení u žien (priemer za posledné 3 roky) (5.2)	roky	ŠÚ SR
dojčenská úmrtnosť (5.2)	‰	ŠÚ SR
index vzdelanosti pracujúcich EAO (5.3)	index	ŠÚ SR – VZPS
hrubá miera migračného salda (5.4)	‰	ŠÚ SR
podiel domácností žijúcich v nájme, podnájme (5.5)	%	ŠÚ SR
počet obyvateľov zapojených do dobrovoľníckej činnosti (6.1)	počet	VÚC
počet návštevníkov v múzeách, galériách, divadlách a v knižniciach (7.1)	počet	ŠÚ SR
celkové čisté náklady na 1 návštevníka (múzeá, galérie, divadlá, knižnice) (7.1)	Eur	NOC
ENVIRONMENTÁLNA OBLASŤ		
podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov (8.1)	‰	ŠÚ SR
podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť (8.1)	%	ŠÚ SR
počet miest v sociálnych zariadeniach na 1000 obyvateľov (8.1)	počet	ŠÚ SR
počet lôžok v zdravotníckych zariadeniach na 1000 obyvateľov (8.1)	počet	NCZI
podiel ciest I. a II. triedy vo veľmi dobrom, dobrom a vyhovujúcom stave (8.1)	%	SSC
hustota diaľnic a rýchlостných ciest (vrátane privádzačov) (8.1)	km/tis. km ²	ŠÚ SR
počet čistiarní odpadových vôd (8.2)	počet	ŠÚ SR
objem čistených odpadových vôd (8.2)	tis. m ³	ŠÚ SR

objem imisíí PM ₁₀ (8.3)	µg.m-3	SHMÚ
objem tuhých emisíí (8.3)	t/km ²	ŠÚ SR
objem emisíí oxidu siričitého (8.3)	t/km ²	ŠÚ SR
objem emisíí oxidu dusíka (8.3)	t/km ²	ŠÚ SR
objem emisíí oxidu uhoľnatého (8.3)	t/km ²	ŠÚ SR
podiel elektriny vyrobenej z obnoviteľných zdrojov z hrubej spotreby elektrickej energie (údaj za SR) (8.3)	%	EUROSTAT
percento zhodnocovaného komunálneho odpadu materiálno (8.4)	%	ŠÚ SR
percento zhodnocovaného komunálneho odpadu kompostovaním (8.4)	%	ŠÚ SR
množstvo zhodnoteného komunálneho odpadu (8.4)	kg/obyv.	ŠÚ SR
separovane zbierané zložky komunálneho odpadu (8.4)	t	ŠÚ SR
podiel chránených území (8.5)	%	ŠOP SR
počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach (8.5)	počet	ŠU SR

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vzhľadom na rozdielne merné jednotky jednotlivých indikátorov boli ich hodnoty normované a vážené. Transformácia hodnôt bola spracovaná podľa Murgaša (2009), kde reálne numerické hodnoty indikátora transformujeme na konzistentnú škálu <0, 1>. Táto premena sa deje na základe dvoch vzorcov:

1. Ak s rastúcou x_i sa zvyšuje priaznivé hodnotenie

$$I_{x_i} = (x_i - \min x_i) / (\max x_i - \min x_i)$$

2. Ak sa priaznivé hodnotenie zvyšuje so znižujúcou sa hodnotou x_i .

$$I_{x_i} = (\max x_i - x_i) / (\max x_i - \min x_i)$$

Všetky indikátory boli merané na úrovni Košického kraja. Pre potreby transformácie hodnôt boli použité maximálne a minimálne hodnoty indikátorov v rámci krajov SR. V prípade indikátorov, ktoré sú stanovené vlastným zisťovaním, je minimálna a maximálna hodnota stanovená v rozpätí očakávaných hodnôt, s minimom na úrovni 0. Indikátory, u ktorých sa priaznivé hodnotenie zvyšuje so znižujúcou hodnotou, sú v tabuľke označené ako indikátory s negatívnou závislosťou (napr. miera evidovanej nezamestnanosti).

Transformované hodnoty boli násobené pridelenou váhou tak, aby každá oblasť vytvárala súčet hodnôt 100. V rámci jednotlivých oblastí bol stanovený rôzny počet indikátorov, súčet ich váh je vždy 100. Počet indikátorov a ich maximálna váha v rámci oblasti je nasledovná:

- hospodárska oblasť – 10 indikátorov – maximálna váha 1 indikátora 10,0 (100/10),
- sociálna oblasť – 15 indikátorov – maximálna váha 1 indikátora 6,7 (100/15),
- environmentálna oblasť – 20 indikátorov – maximálna váha 1 indikátora 5,0 (100/20).

Vzhľadom na dôležitosť všetkých ukazovateľov vo vybraných oblastiach boli váhy v rámci oblasti pridelené konštantne, každý indikátor má teda v rámci danej oblasti rovnakú váhu.

Na výpočet kvantitatívneho zisťovania IRI boli použité údaje za rok 2015, v prípade nedostupnosti aktuálnych údajov bol použitý údaj za rok 2014.

Tabuľka č. 2 – Indikátory IRI za Košický kraj, rok 2015

Indikátory	Hodnota (x_i)	Min hodnota (min x_i)	Max hodnota (max x_i)	Vážená hodnota
HOSPODÁRSKA OBLASŤ				
miera zamestnanosti vo veku 20 - 64 rokov	62,8	62,8	76,0	0,00
miera evidovanej nezamestnanosti ¹	14,39	5,34	15,50	1,09
podiel uchádzačov o zamestnanie v evidencii nad 24 mesiacov ¹	43,54	20,38	44,54	0,41
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví informácií a komunikácií (J)	0	0	1000	0,00
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví odborných, vedeckých a technických činností (M)	0	0	1000	0,00
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví informácií a komunikácií (J) a tvorivých a umeleckých činností (R)	0	0	1000	0,00
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví dopravy a skladovania (H)	0	0	1000	0,00
počet novovytvorených pracovných miest v odvetví ubytovacích a stravovacích služieb (I) a činnosti cestovných agentúr (N)	0	0	1000	0,00
počet novovytvorených pracovných miest v miestnych distribučných a spracovateľských sieťach	0	0	1000	0,00
počet členov (pracovníkov) novovzniknutých družstiev	0	0	1000	0,00
SOCIÁLNA OBLASŤ				
priemerná hrubá nominálna mesačná mzda zamestnanca	945	799	1319	1,87
miera rizika chudoby - 60% medián ¹	12,5	7,3	16,4	2,86
priemerný disponibilný ekvivalentný príjem domácnosti	584	563	717	0,91
počet firiem zapojených do CSR	0	0	100	0,00
počet novovytvorených záujmových skupín	0	0	50	0,00
podiel prijímateľov sociálnych služieb v kraji na 1000 obyvateľov kraja	6,1	6,1	13,4	0,00
stredná dĺžka života pri narodení u mužov (priemer za posledné 3 roky)	72,38	72,36	75,21	0,05
stredná dĺžka života pri narodení u žien (priemer za posledné 3 roky)	79,58	79,58	81,41	0,00
dojčenská úmrtnosť ¹	7,35	1,65	9,81	2,01
index vzdelanosti pracujúcich EAO	89,5	82,5	117,9	1,32
hrubá miera migračného salda	-0,19	-2,04	9,80	1,04
podiel domácností žijúcich v nájme, podnájme	12,9	6,1	10,2	11,06
počet obyvateľov zapojených do dobrovoľníckej činnosti	0	0	10000	0,00
počet návštevníkov v múzeách, galériách, divadlách a v knižniciach	1 477 037	814 946	2 411 770	2,76
celkové čisté náklady na 1 návštevníka (múzeá, galérie, divadlá, knižnice)	12,2	4,3	24,1	2,66
ENVIRONMENTÁLNA OBLASŤ				
podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov	83,6	80,4	96,9	0,97

podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť	62,5	51,9	88,1	1,46
počet miest v sociálnych zariadeniach na 1000 obyvateľov ²	7,60	7,60	10,57	0,00
počet lôžok v zdravotníckych zariadeniach na 1000 obyvateľov ²	7,28	5,24	9,33	2,49
podiel ciest I. a II. triedy vo veľmi dobrom, dobrom a vyhovujúcom stave	61,7	45,2	62,7	4,71
hustota diaľnic a rýchlostných ciest (vrátane privádzačov)	6,6	6,6	53,8	0,00
počet čistiarní odpadových vôd	87	34	153	2,23
objem čistených odpadových vôd	44 248	36 374	92 845	0,70
objem imisíí PM ₁₀ ¹	32,4	20	32	0,00
objem tuhých emisií ^{1,2}	1,01	0,36	1,01	0,00
objem emisií oxidu siričitého ^{1,2}	1,28	0,06	5,58	3,89
objem emisií oxidu dusíka ^{1,2}	1,58	0,25	2,09	1,39
objem emisií oxidu uhoľnatého ^{1,2}	17,75	0,64	17,75	0,00
podiel elektriny vyrobenej z obnoviteľných zdrojov z hrubej spotreby elektrickej energie (údaj za SR) ²	23,0	3,3	109,6	0,93
percento zhodnocovaného komunálneho odpadu materiálovo	13,10	1,50	28,43	2,15
percento zhodnocovaného komunálneho odpadu kompostovaním	21,04	17,08	63,72	0,42
množstvo zhodnoteného komunálneho odpadu	146,18	42,37	316,92	1,89
separovane zbierané zložky komunálneho odpadu	17 039	17 039	35 830	0,00
podiel chránených území	15,47	5,61	52,34	1,05
počet prenocovaní návštevníkov v ubytovacích zariadeniach	597 759	597 759	2 554 879	0,00

¹ indikátor s negatívnou závislosťou

² údaj za predchádzajúci rok

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výsledok kvantitatívneho zisťovania IRI pozostáva zo súčtu vážených hodnôt všetkých troch oblastí, pričom váhy jednotlivých oblastí boli stanovené nasledovne:

- Hospodárska oblasť (HO) – 25%
- Sociálna oblasť (SO) – 50%
- Environmentálna oblasť (EO) – 25%

Výpočet kvantitatívnej časti ukazovateľa IRI za rok 2015:

$$IRI = (0,25 * \Sigma \text{ vážených hodnôt HO}) + (0,5 * \Sigma \text{ vážených hodnôt SO}) + (0,25 * \Sigma \text{ vážených hodnôt EO})$$

Meranie kvantitatívnej časti IRI tak dosiahlo v roku 2015 hodnotu **19,546 bodu**.

2.2. Dotazníkový prieskum – kvalitatívne zisťovanie

Cieľom dotazníkového prieskumu je získanie obrazu o úrovni regionálnej identity obyvateľstva s dôrazom na ich vzťah k regiónu, vrátane súvisiacich aspektov. Dotazník bude distribuovaný v tlačenej aj v elektronickej forme cez google.docs. Osobné vyplňanie dotazníkov bude realizované v spolupráci s Regionálnym dobrovoľníckym centrom, príp. aj v spolupráci s inými inštitúciami.

Vzorka respondentov bude zabezpečená cez náhodný výber s posúdením reprezentatívnosti vzorky s dôrazom na teritoriálne rozloženie, nakoľko v skúmaní identity k regiónu sa zohľadňuje aj príslušnosť k subregiónom (napr. historické alebo prirodzené subregióny ako Zemplín, Spiš a pod.). Akceptovateľný stav ohľadom počtu vyplnených dotazníkov je zabezpečenie min. cca 5% z celkovej populácie v regióne. Dotazník sa bude opakovať každoročne s cieľom získania dostatočne relevantného objemu dát pre komplexné posúdenie dopadov implementácie PHSR.

Z obsahového hľadiska sú otázky v dotazníku koncipované tak, aby sa prieskumom získali informácie pre zistenie a posúdenie:

- postojov obyvateľstva k regiónu, úroveň ich vzťahu a identifikácie sa s regiónom
- vnímanie identity regiónu ako súboru jedinečných charakteristík.

Pre vyššiu zrozumiteľnosť interpretácie výsledkov je možné formulovať hypotézy, ktoré budú cez získané odpovede respondentov overené. Ako príklad možno uviesť, že v PHSR sa uvádza, že regionálna identita obyvateľov Košického kraja je nízka a toto konštatovanie bude možné overiť cez výsledky prieskumu. Konštrukcia dotazníka umožňuje formuláciu viacerých hypotéz ako aj ďalších súvisiacich výskumných otázok. V dotazníku sa pre skúmaný región používa pojem Košický kraj.

2.2.1. Návrh dotazníka

Vážený respondent/respondentka!

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na roky 2016 až 2022 sa prostredníctvom plánovaných aktivít a opatrení snaží o posilnenie regionálnej identity. V tomto kontexte je dôležité poznanie názorov a postojov obyvateľstva Košického kraja. Vyplnenie uvedeného dotazníka vám nezaberie viac ako cca 10 minút a jeho výsledky budú využité pre posúdenie a hodnotenie dopadov súčasnej regionálnej politiky. Vopred Vám ďakujeme za spoluprácu, vážime sa Vašu ochotu a úprimnosť!

Údaje o respondentovi/respondentke

1. Rod

- žena muž

2. Vek (v rokoch)

- 0-14
 15 – 24 25 – 34 35-49 50 – 64
 65 a viac

3. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie

- Bez vzdelania
 Základné
Stredoškolské bez maturity s maturitou
Vysokoškolské 1.stupeň (Bc.) 2.stupeň (Ing. Mgr...)
 3.stupeň (PhD.)

4. V súčasnosti som

- študent zamestnaný
 podnikateľ, SZČO a pod. nezamestnaný
 dôchodca iné

5. Miesto trvalého bydliska: okres

6. Ako dlho žijete v Košickom kraji (v rokoch)?

- menej ako 10 11-30 31- 50 viac ako 50

Posúďte mieru hrdosti, ktorú pociťujete vo vzťahu:	pociťujem silnú hrdosť	pociťujem priemernú hrdosť	pociťujem nízku hrdosť	nepociťujem žiadnu hrdosť
k meste/obci, kde žijem	1	2	3	4
k meste/obci, kde žijem vrátane celého širšieho okolia (okresu, mikroregiónu)	1	2	3	4
ku Košickému kraju	1	2	3	4
k Slovenskej republike	1	2	3	4
k Európskej únii	1	2	3	4

Ak ste označili, že ste hrdý (silne, priemerne) na to, že ste obyvateľ Košického kraja, aký je dôvod tohto tvrdenia? Označte len jednu, pre Vás najvýstižnejšiu možnosť:

- Narodil/a som sa tu a mám tu širšie sociálne zázemie a silné väzby
 Narodil/a som sa tu a považujem tento región za výnimočný
 Narodil/a som sa tu a som tu spokojný/á
 Prist'ahoval/a som sa sem a mám tu už vytvorené širšie sociálne zázemie a silné väzby
 Prist'ahoval/a som sa sem a považujem tento región za výnimočný
 Prist'ahoval/a som sa sem a som tu spokojný/a
 Neviem, nikdy som o tom nepremýšľal
 Iné (uved'te prosím)
-

Posúďte nakoľko sa stotožňujete s nasledovným tvrdením, že Košický kraj pre mňa aktuálne znamená najmä miesto, kde	Absolútne súhlasím	Súhlasím	Neviem posúdiť	Nesúhlasím	Absolútne nesúhlasím
sa mi dobre býva	1	2	3	4	5
mám svoju rodinu a blízkych, na ktorých mi záleží	1	2	3	4	5
pracujem	1	2	3	4	5
mám problém nájsť si zamestnanie	1	2	3	4	5
sú dobré verejné služby	1	2	3	4	5
je krásne prírodné prostredie	1	2	3	4	5
som celkovo spokojný	1	2	3	4	5
mám pocit domova	1	2	3	4	5
mám pocit bezpečia					
iné (uved'te, prosím)	1	2	3	4	5
.....					

Môj vzťah ku Košickému kraju ako regiónu, kde žijem by som označil za

- veľmi silný
 silný

- priemerný
- slabý
- neurčitý bez nejakého významu
- žiadny

Označte, ktoré tvrdenie je pravdivé:

- zaujímam sa nezaujímam sa
o činnosť Košického samosprávneho kraja (regionálnej samosprávy) a regionálnu politiku

- mám nemám
dostatok informácií o činnosti Košického samosprávneho kraja (regionálnej samosprávy)
a regionálnej politike

- Ako obyvateľ Košického kraja
 považujem nepovažujem
za potrebné vedieť, o čo sa stará Košický samosprávny kraj (regionálna samospráva)

- chcem nechcem
vedieť viac o činnosti a aktivitách Košického samosprávneho kraja (regionálnej samosprávy)

Označte, nakoľko ste spokojný s úrovňou a kvalitou verejných služieb ekonomickými podmienkami v Košickom kraji	Absolútna spokojnosť	Spokojnosť	Priemerná spokojnosť	Nespokojnosť	Absolútna nespokojnosť
Sociálne služby	1	2	3	4	5
Zdravotnícke služby	1	2	3	4	5
Vzdelávanie	1	2	3	4	5
Možnosti aktívneho trávenia voľného času (šport, kultúra a pod.)	1	2	3	4	5
Cestná infraštruktúra	1	2	3	4	5
Pracovné príležitosti	1	2	3	4	5
Úprava verejných priestranstiev	1	2	3	4	5
Kvalita životného prostredia	1	2	3	4	5
Služby v oblasti bezpečnosti	1	2	3	4	5

Posúďte, nakoľko súhlasíte s nasledujúcimi tvrdeniami:	Absolútne súhlasím	Súhlasím	Neviem posúdiť	Nesúhlasím	Absolútne nesúhlasím
Žijem v Košickom kraji, lebo som sa tu narodil a tu patrím	1	2	3	4	5
Žijem v Košickom kraji, lebo som sa sem prisťahoval a cítim, že tu patrím	1	2	3	4	5
Chcel/a by som ostať žiť v Košickom kraji	1	2	3	4	5
Uvažujem o presťahovaní sa do iného regiónu, štátu	1	2	3	4	5
Je mi jedno kde budem v budúcnosti žiť	1	2	3	4	5
Nemám problém sa presťahovať a žiť na inom mieste	1	2	3	4	5

Ktoré z nasledujúcich vecí by vám bránili v tom, aby ste sa presťahovali do iného regiónu (štátu a pod.) ? Posúďte ich dôležitosť pri vašom rozhodovaní.	Absolútna dôležitosť	Dôležité	Neutrálne	Nedôležité	Absolútne nedôležité
Žije tu moja rodina (rodičia, deti a pod.)	1	2	3	4	5
Mám tu priateľov a známych	1	2	3	4	5
Vlastním tu nehnuteľnosť (dom, byt, pozemok a pod.)	1	2	3	4	5
Mám strach z nového prostredia	1	2	3	4	5
Súčasnú zamestnanosť	1	2	3	4	5
Silný vzťah k miestu, kde žijem (pocit, že tu som doma)	1	2	3	4	5
Iné.....	1	2	3	4	5

Kvôli čomu by ste sa teraz natrvalo odsťahovali do iného regiónu (nemyslí sa tým dočasná odchádzka za prácou a pod.)? Môžete označiť aj viac možností.

- pracovná príležitosť
- lepšie podmienky na bývanie
- kvalitnejšie verejné služby
- rodinná situácia
- nič
- neviem posúdiť

Vyjadrite, aký stupeň dôvery máte v nasledujúce inštitúcie	Absolútna dôvera	Dôvera	Neutrálny postoj	Nedôvera	Absolútna nedôvera
Európska únia	1	2	3	4	5
Národná vláda	1	2	3	4	5
Regionálna samospráva Košický samosprávny kraj	1	2	3	4	5
Miestna/mestská samospráva	1	2	3	4	5
Orgány štátnej správy v kraji (okresné úrady, daňové úrady a pod.)	1	2	3	4	5
Lokálne a regionálne médiá	1	2	3	4	5

Ako by ste charakterizovali vzťahy v miestnej komunite, v ktorej aktuálne žijete? Vyberte len jednu z možností.

- Takmer žiadne vzťahy – obyvatelia sú si navzájom cudzí a žijú uzavreto, skôr individuálne, chýba akákoľvek spolupatričnosť
- Skôr slabé vzťahy – obyvatelia obmedzujú kontakty len na úzky okruh svojich príbuzných a známych
- Skôr silné vzťahy - okrem svojej rodiny a známych sa obyvatelia stretávajú v rámci svojej komunity (so svojimi susedmi apod.)
- Silné vzťahy – obyvatelia si navzájom nezištne pomáhajú a podporujú.

Označte tú možnosť, s ktorou sa viac stotožňujete:

V otázkach občianskej participácie a angažovania sa vo verejnom živote som

- skôr aktívny/a
- skôr pasívny/a

- Na rozvoji miestnej komunity v meste/obci kde žijem
- skôr záleží
 - skôr nezáleží, nezaujímam to
 - skôr nezáleží, nepovažujem to za dôležité

- Zachovanie tradícií v regióne je pre mňa
- skôr dôležité
 - skôr nedôležité

- Pociťujem istú mieru osobnej zodpovednosti za budúcnosť Košického kraja
- silnú
 - slabú
 - žiadnu

- Košický kraj sa podľa mňa od iných krajov Slovenska v rámci kvality života
- výrazne nelíši
 - výrazne líši

Na tomto mieste môžete uviesť tie informácie, ktoré potrebujete pre doplnenie Na tomto mieste môžete uviesť tie informácie, ktoré potrebujete pre doplnenie dotazníka za kľúčové a nevyhnutné.

.....
.....
.....

2.2.2. Vyhodnotenie výsledkov dotazníka

Výsledky dotazníkového prieskumu tvoria komplementárnu súčasť merania a hodnotenia regionálnej identity spolu s kvantitatívnou časťou IRI. Ako už bolo spomenuté v úvode, ide o ukazovateľ dopadu, ktorým vyhodnocujeme prínosy a dopady realizovaných aktivít a opatrení v dlhšom časovom horizonte.

V prvý rok prieskumu sa vytvorí databáza údajov pre bazický (tzv. nulový) rok, čo v ďalších rokoch umožní realizovať komparáciu údajov v čase. Nakoľko nie sú dostupné relevantné dáta o zisťovaných skutočnostiach z minulosti, bude pilotná realizácia dotazníkového prieskumu a z neho získané výsledky nápomocná aj pri plánovaní ďalšieho evaluačného postupu. Širšie využitie možno vidieť aj pri plánovaní ďalších účinných opatrení v regionálnej politike do budúcnosti.

Vyhodnotenie dotazníka bude realizované najmä cez nástroje deskriptívnej a induktívnej štatistiky s využitím dostupných štatistických softvérov. V rámci analýzy výsledkov bude kladený dôraz na stav a vývoj skúmaných javov, vrátane ich popisu prostredníctvom rôznych číselných, tabuľkových a grafických charakteristík (jednorozmerne i viacrozmerne). Plánované sú aj korelačné analýzy a zisťovanie kauzálnych súvislostí. Voľba konkrétnych metód bude závisieť od veľkosti a charakteru vzorky ako aj od splnenia ďalších relevantných podmienok.

Zoznam skratiek:

CSR	Corporate social responsibility – sociálna zodpovednosť podnikania
EAO	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EUROSTAT	Európska štatistika
IRI	Index regionálnej identity
KSK	Košický samosprávny kraj
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
NCZI	Národné centrum zdravotníckych informácií
NOC	Národné osvetové centrum

PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
SR	Slovenská republika
SSC	Slovenská správa ciest
SZČO	Samostatne zárobkovo činná osoba
ŠOP SR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
ÚPSVaR SR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
VÚC	Vyšší územný celok
VZPS	Výberové zisťovanie pracovných síl

Kolektív autorov:

Ing. Imrich Fülöp, odbor regionálneho rozvoja, územného plánovania a životného prostredia, Košický samosprávny kraj
 Mgr. Katarína Rosičová, PhD., odbor regionálneho rozvoja, územného plánovania a životného prostredia, Košický samosprávny kraj
 PhDr. Jana Knežová, PhD., Katedra verejnej politiky a teórie verejnej správy, Fakulta verejnej správy, Univerzita P.J.Šafárika v Košiciach
 Mgr. Adriána Jesenková, PhD., Katedra aplikovanej etiky, Filozofická fakulta, Univerzita P.J.Šafárika v Košiciach
 JUDr. PhDr. Pavol Gojdič, PhD., Katedra politológie, Filozofická fakulta, Univerzita P.J.Šafárika v Košiciach
 prof. RNDr. Oto Hudec, CSc., Katedra regionálnych vied a manažmentu, Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Košiciach

Zdroje:

Repaská a kol. (2015). Sídlná identita ako fenomén v kontexte suburbanizácie (prípadová štúdia suurbí mesta Nitra. In: Geografický časopis 67, č. 2, 107-126
 Bucher, S. – Kunáková, L., (2010). Geografická revue. Roč. 6. č. 1, s. 6-23

Paasi, Anssi (1986). The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. Fennia, vol. 164 (1986), issue 1, pp.105-146.

Chromý. P. – Semian, M. – Kučera, Z. (2014). Regionální vědomí a regionální identita v Česku. Případová studie českého ráje. In: Geografie, 119, č. 3, s. 259-277